

Dělení literatury

1) Archaické (Homér)

2) Klasické (divadlo)

3) Helénistické

Homér

ILIAS

spor Agamemrona a Achilea; Achilles odmítne bojovat -> Petorkles požádá Achila o jeho zbroj, Achilles půjčí, ale varuje, ať nezachází moc daleko... epos končí pohřbem obou hrdinů; bohové se zde chovají jako lidé

ODYSEA – nemá chronologický děj, více dobrodružnější, 20 tis. Veršů

ithacký král Odysseus se vrací domů z Tróji; deset let na moři, dobrodružství (zlí Kikoné, země Lotofagů, Kyklopové, Poseidon, kouzelnice Kirké, Skylla a Charybda, Kalypsó...)

- zdroj – ústní lidová slovesnost, mýty
- rozsáhlá veršovaná epická skladba o významných událostech
- členěn do zpěvů, kapitol; popisné pasáže a lyrické vložky
- bohatá dějovost (příběhy, mnoho postav, určité místo, více dějových linií)

Hexamet - druh časoměrného verše o šesti stopách. Využíval se v antické poezii.

Hesiodos

- přední i nejstarší představitel řeckého didaktického eposu; díla stylisticky vycházejí z Homérových
O PŮVODU BOHŮ - báseň pojednávající o rodokmenu bohů, Diovu vládnutí, původu bohů a vzniku světa

PRÁCE A DNY - báseň o životě rolníků v archaickém období s významnou dokumentační hodnotou.
Tato báseň jsou vlastně rady zemědělcům, co a kdy mají dělat, které jsou psány formou naučného kalendáře.

Poezie

a) **elegická** – elegie naučné, vážné, monodické; psáno elegickým distichónem: dvojverší

ARCHILOCHOS (pol. 7.stol.př.n.l., už doloženo)

- aristokratická rodina, hodně cestoval, nechával se najímat jako voják, bavit ostatní svými texty
- psal v íónském nářečí, ale dochovaly se jen zlomky textů, ovlivnil Anakreóna

b) **monodická** – většinou sólový recitátor, sám se doprovázel lyru

SAPFÓ – ostrov Lesbos; skočila ze skály kvůli nešťastné lásce

- Museion – škola múz, učila zde aristokratické slečny, kultivovala je; lyrické a svatební písně

ANAKREÓN – užíval života, zadusil se zrnkem hroznového vína

5 KNIH ANAKREONTSKÉ POEZIE – oslava života ale i mrtvých, **Pijácké písně**

c) **sborová** – později spojeno s divadlem (doplnění atmosféry), slavnosti, soutěže, hymny

PINDAROS - klasik sborové lyriky, náboženské hymny, písně oslavující vítěze olympiád...

- v dílech připomíná mýty a snaží se určit morální hodnoty

Ezop

6. stol. BC

- každá bajka obsahuje na konci většinou didaktické poučení. Jeho tvorba se stala postupem času známou po celém světě (např. **O SILNÉM LVU**, **O PYŠNÉM ORLU**, **O CHYTRÉ LIŠCE** aj.).

- na jeho tvorbu navázali pozdější bajkaři jako třeba **Jean de La Fontaine** nebo **Ivan Andrejevič**

Krylov

Klasické období

Řecké divadlo

Theatron – přírodní divadlo

Orchestra - kruhový, či půlkruhový prostor mezi proscénium a hledištěm, určený pro výstup chóru.

Skéna – divadelní budova za místem, kde vystupovali herci

Masky - hrálo se ve slavnostních kostýmech s maskami. Maska symbolizovala danou postavu (při převlékání se měnila maska a ne oblek). Maska zveličovala nějakou typickou vlastnost postavy, kterou symbolizovala. Masky byly duté, aby umožnily lepší a výraznější akustiku.

Dionýsovské slavnosti - Oficiální slavnosti se v Athénách konaly několikrát do roka, nejvýznamnější byly „velké dionýsie“ koncem března. Končily obvykle velkým závěrečným představením se sborem pěvců v kozlích kůžích, zpěvy s doprovodem tance.

Památky - Nejstarší zachovalé divadlo stojí v Epidauru na Peloponésu

Tragedie (tragos = kozel a odé = píseň) forma dramatu s vážným obsahem. Hrdina se obvykle dostane do neřešitelného konfliktu s vlastním osudem, v marném boji následně podléhá a je dohnán k záhubě.

Komedie - Od komedie se očekává humorný nadhled nad lidskými slabostmi a lidskou nedostatečností. Humor je základním aspektem tohoto útvaru. Problémy hrdiny se podaří nakonec vyřešit a vše se v dobré obrátí.

Aischylos

- přidává 2. herce

ORESTEIA - jediná úplně dochovaná antická trilogie

Děj začíná tím, že se král Agamemnon vrací domů z trójské války a je zabit svojí ženou Klytamérou a jejím milencem Aigisthem. Jeho syn Orestes ho na příkaz bohů pomstí (zabije vraha i svou matku). Ze svého činu zešílí a hledá ochranu u bohů, ti však vkládají jeho osud do rukou athénské rady starších.

- autor zde vyjadřuje myšlenku, že lidé mohou být souzeni pouze lidmi

PERŠANÉ

Sofokles

- přidává 3. herce; potlačení funkce sboru

ELEKTRÁ – stejný motiv jako **ORESTEIA** u **Aischyla**

- Elektrá chce potrestat vrahy sama, ale Orestos se vrací

- Orestův čin zde Sofokles vykreslil jako slavný a spravedlivý

OIDIPUS VLADAŘ - o síle osudu, snaží se vyhnout svému osudu, ale marně

- v této tragédii vytvořil Sofokles obraz člověka, který je sice objektivně vinen, ale subjektivně nevinný. Neboť vše, co dělal, dělal v nejlepší snaze, vůli a touze prospět lidem.

Věštba králi Laiovi určí, že ho usmrtí jeho vlastní syn a ožení se s jeho manželkou, svou matkou. Proto, když se mu narodí syn, přikáže, aby mu probodli nohy a pohodili ho v lese na hoře Kitharionu. Ale otrok, který má tento čin provést, odnese dítě pastýři korintského krále. Král Polybos nemá vlastní děti, a tak přijme dítě za své. Dá mu jméno Oidipus a vychovává ho. Oidipus se jednoho dne dozví něco o svém původu a rozhodne se jít do delfské věštírny, aby zjistil pravdu o svých rodičích. Dozví se, co je mu věštěno, a opustí proto domnělé rodiče a vydá se do Théb. Cestou při potyčce nevědomky zabije svého otce Laia. Poté se mu podaří nedaleko Théb rozluštit záhadu Sfingy a osvobodí tak město. Jako odměnu za tento čin dostane královský trůn a ruku nedávno ovdovělé královny Iokasté (své matky). Oidipus však neví, že je to jeho pravá matka. Po několika letech postihne Théby obrovský mor. Oidipus zjistí, že mor bude trvat, dokud bude žít vrah krále Laia. Proto začne po vrahovi pátrat. Věštec Teiresiás mu naznačí pravdu, ale Oidipus jej v hádce vyhostí z

paláce. Myslí si, že všechno přichystal jeho švagr Kreón, a že se chce zmocnit trůnu. Proto se pohádá i s Kreónem. Po dalším pátrání zjišťuje, že vrahem je zřejmě on sám. Když vyslyší muže, který viděl Laiovu vraždu, přijde do paláce pastýř. Ten přináší zprávu o Polybově smrti a možnosti nástupu Oidipa na trůn. Oidipus mu však vysvětlí, že má z návratu strach. Pasterec mu proto řekne, že ho dostal od Laiova otroka a dal k výchování králi Polybovi. Tak se Oidipus dozvídá celou pravdu o věštbě a o tom, že se už naplnila. Jeho matka a manželka Iokaste se ve svém pokoji oběsí a Oidipus se oslepí, aby neviděl následky své kletby. Oidipus se usmíří s Kreónem a za nějaký čas odejde z Théb.

ANTIGONA – po Oidipově smrti; reprezentuje mravní sílu; smír ročním vyhnanstvím

Euripides

- v Euripidových hrách nemají zodpovědnost za vývoj společnosti bozi, ale lidé. Poprvé se ve hrách objevují otroci.

ORESTÉS – motiv vraždy matky

MÉDEA - nejnámější dílo; vypráví o ženě, která kvůli lásce zradí i rodinu a posléze je sama zrazena...

TRÓJANKY - válečné utrpení žen a těžká situace dětí

Aristofanés

- autor mnoha komedií; ze středních vrstev, klasik řecké komedie

LÝSISTRATÉ – jméno podle hl. hrdinky

- touha po míru (psáno v době války)

- ženy odpíraly mužům jejich povinnosti -> mír

ŽÁBY – bůh Dionisos se vydává do podsvětí pro Euripida (souboj Euripides x Aischylos) nakonec bere Aischyla

PTÁCI – rozepře mezi obyvateli-> vydají se do ptačí říše, aby tam vystavěli město v oblacích. Kritika způsobu života v Athénách

Řečnictví

- řeckou rétoriku lze rozdělit na politickou, soudní a slavnostní

Demosthenés – řečník, filipika – druh řeči > ostrá, útočná zaměřená proti někomu

Historie

Hérodotos – **DĚJINY** – od počátku do řeckoperské

Thúkydides - nestranný, objektivní – **DĚJINY PELOPONÉSKÉ VLÁDY**

Filozofie

Aristoteles

- otec osobním lékařem makedonského krále Filipa II.

- Platónův žák; 367-347 studoval a pak i vyučoval v Platónově Akademii v Athénách

- po Platónově smrti vyučuje v Assu v Malé Asii, na Lesbos do Mytilény

- 343 se stává vychovatelem budoucího Alexandra Velikého, po Filipově smrti do Athén: věnoval se vědě

- 335 zakládá vlastní filozofickou školu Lykeion = peripatetická škola (peripatos=sloupořadí, peripatein=procházet se)

- během 13let v Athénách: většina jeho spisů, poznámek a záznamů z přednášek.

- 332 po smrti Alexandra odsouzen z rouhání bohům -> vyhnanství do Chalkidy, po roce umírá

POETIKA – zabývá se klasifikací dramatu (zejm. tragédie, komedie). Účelem komedie je vyvolat smích a považuje ji proto za podřadnou, zatímco tragédie je tím vyšším žánrem (na antických slavnostech se jí věnovaly tři dni, zatímco komedii jeden). Dále stanovuje **trojí jednotu** - drama se má odehrávat v **jeden čas**, na **jednom místě** a má mít **jednu dějovou linii**. Toto pravidlo se víceméně dodržuje až do renesance.

RÉTORIKA - 3 knihy zkoumající pojem, účel a různé druhy řečnictví

Platón

- Platónova díla mají vesměs formu dialogu (rozhovoru), kde vystupuje Sokrates jako hlavní postava.
- pokládají se za nejbližší historickému Sokratovi, který obvykle diskutuje o nějaké otázce (přátelství, zbožnost) s někým, kdo se pokládá za odborníka, a ukazuje, že věci nerozumí. Je ponecháno na čtenáři, aby spor rozsoudil.

OBRANA SOKRATOVA

ÚSTAVA

Sokrates

- jedna z nejvýznamnějších osob antické filosofie, idealistický demokrat
- „vynalezl“ systematicky vedený dialog – výsledek debaty, hledáme chyby protivníka...
- řečník je povinen bojovat za pravdu a klást si cíle: dokázat pravdu, získat sympatie a pohnout k jednání

Helénistické období

Epikuros

- roku 306 př. n. l. koupil v Athénách dům se zahradou, kde zřídil školu a kde se svými velmi početnými žáky společně žil. Proto se někdy nazýval „filosofem Zahrady“ (řecky *képos*).
- zakladatel epikureismu; epikurejci=zahradní filosofové
- z Epikurova rozsáhlého díla (37 knih jeho hlavního díla "**O PŘÍRODĚ**" a další) se zachovaly jen zlomky

Menandros

- napsal přes 100 komedií, které byly psány pro tři herce. Díla měla jednoduchý děj ze všedního života s milostnými a majetkovými zápletkami; hrají obyčejní lidé a mají dobrý konec.
- chtěl nejen bavit, ale i vychovávat. Většinou idealizuje skutečnost.
- jeho hry volně zpracovali Plautus a Terentius

HLEDÁ SE OTEC, KOMEDIE PRO VŠEDNÍ DEN, SMÍRČÍ SOUD

Theokritos

- Bukolická poezie** – búkolis = pastýř. Tato poezie měla náměty z přírody a ze života na venkově.
- zpracoval literárně motivy pastýřských písní v bukolských básních. Psal epigramy. Byl to poslední velký básník řecké antiky. Jeho dílem jsou **PASTÝŘSKÉ IDYLY**. Sbírkou 30 idyl. Líčí v nich výjevy ze života pastýřů a rolníků, které však idealizuje. V některých idylách předvádí pod maskou pastýřů své přátele a sebe.